

עד דלא ידע

לך כנוס את כל היהודים (אסתר ד טז): אמר רבא מיחייב איניש לבסומי בפורי'א עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. (מגילה ז:)

בימי הפורים האלה, בשעות קשות הללו שיסורים מקיפים וממלאים את כלל ישראל הגוי כולו צרות רבות מבחוץ, ויותר גדולה היא הצרה מפני הצרות הפנימיות שלנו, מפני שנשבת שלום הבית אצלנו, שלום בית ישראל. - נזכר נא את הימים הללו ומאורעותיהם כמו שהם כתובים לפנינו במגילת אסתר, אשר ברוח הקודש נאמרה. ורוח הקודש עומד הוא ממעל לכל חליפות העתים ומלמעלה של כל שינויי התכסיסים של הדורות. והאמרה הנצחית של "לך כנוס את כל היהודים" היא מוכרחת להחיות אותנו עוד הפעם, ולרוממנו מכל שפלותינו. אבל בודאי כאן ישאל מי שיודע לשאול, וגם מי שאינו יודע לשאול: היתכן, עכשו, אתה אומר "לך כנוס את כל היהודים" כיצד תכניס בכפיפה אחת, במסגרת אחת את כולם, את כל סיעותיהם ואת כל מפלגותיהם, כיצד ישוּבו העצמות הפזורות על פני כל בקעת הגלות הרחבה, הגלות החמרית והגלות הרוחנית להתקרב אחד אל אחד, להיות לשיעור קומה אחד הנקרא כלל ישראל, העומד לדרוש את חסנו, את תחיתו ואת שיבת שבותו? אף אתה אמור לו שהפיזור הזה, גם החומרי וגם הרוחני, יש לנו מקום אחד ששם איננו יכול לשלוט עלינו. וכי תאמר: הרי אנחנו רואים בעינינו את הצרה הפנימית האיומה, איך שקמים יהודים כנגד יהודים, איך שאחים נהפכים זה נגד זה לזאבים ולנחשים, ואיך זה תאמר: "לך כנוס את כל היהודים"?

אמנם כל האומר ששקר בדה המן הרשע באמרו "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד"¹ אינו אלא טועה. באמת מפוזר ומפורד הוא העם האחד, אבל בכל זה עם אחד הוא. ושמה תאמר: איך יתכן שיהיו שני הפכים בנושא אחד, עם אחד מצד אחד ומפוזר ומפורד מצד השני? אל תתמה על החפץ. ישנם פלאים בעולם. והעם הזה, שכל עמידתו בעולם מרופדת היא בפלאי פלאות, הוא מראה בהוייתו גם כן את הפלא הזה, ובמהותו העצמית הרי הוא עם אחד, למרות מה שהוא מפוזר ומפורד.

אמת הדבר שמחלתנו הגדולה, מחלת הגלות, בין מחלת הגלות שבפועל שנתכה עלינו במלוא זעפה, בין מחלת הגלות שבכח, שלפפה אותנו מאז, אשר על ידה באה

17 ישעיה נה יג. 18 מגילה י: 19 עירובין סה. 1 אסתר ג ח.

עלינו הקטסטרופה הגלותית "ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתינו"², היא מלפפת אותנו ועושה אותנו לעם מפוזר ומפורד, אבל נצח ישראל לא ישקר³. הגלות עם כל נוראותיה מוכרח שקץ יבא לה, ובעת אשר הרוח מתחיל לבא מארבע כנפות הארץ, מהמצוקות הסובבות אותנו מעבר מזה ומההתגלות הנפשית הממלאה את קרבנו גם יחד לשוב ולהבנות בארץ חיינו מעבר מזה, הננו קרובים להכיר כי ישנה תרופה גם למחלת הפיזור והפיזור שלנו. וסוף כל סוף עם אחד אנחנו ועם אחד נהיה, ועוד הפעם יקום ישראל באמרתו הנצחית של "לך כנוס את כל היהודים".

אבל עוד הפעם הקושיא גדולה היא ועומדת על דרך הגאולה כקיר ברזל ואבן נגף - הרי סוף כל סוף הפיזור והפיזור אוכל אותנו בכל פה. אף אתה אמור להסתם מקשה הלזה, כי כשם שהרפואה העצמית של הפרט משתמשת היא כבר למעשה לחשוף מעיינות של עצמה ושל בריאות מתוך האדם עצמו, מנפשו אל נפשו, מתוך הנפש הבלתי ידועה, הטמירה ומכוסה כל כך עד שהאדם עצמו אינו מכיר את מהותו, מפני שידוע הוא שהמחלות הנפשיות ותוצאותיהן הגופניות, אינן מקננות אלא בצד הזיבורית של האדם, וזהו הצד הידוע שלו, דוקא הצד הפומבי והמפורסם שלו. אבל הצד הגנוז שלו, הצד הבלתי ידוע שלו, הוא תמיד מלא אמץ, מלא חיים וכח, ומאוצר בריאותו הגנוזה יש סיפוק רב, להשפיע על הצד הידוע והפומבי שלו, המטעה אותו לחשוב על עצמו שהוא חולה ורצוף, כשעה שבאמת הוא בעל נפש אמיצה בריאה ומלאה חיים ועוז.

ומה שנמצא בפרט, נמצא הוא במדה הרבה יותר גדולה בכלל כולו, ובכלל ישראל ביחוד, שסוף סוף באמת הוא עם אחד "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ"⁴. הננו הפעם מוכרחים להודות על שגיאותינו שאנו חושבים לתאר לנו את עצמנו, את מהותה של היהדות על פי המראה החיצוני שלה, על פי הפומביות שהיא הזיבורית שלה, ומזה בא הפחד שאנו מתפחדים מפני קלסתר פנינו אנו, ואנו דגים רק על אותו הצד של הפיזור והפיזור שלנו. וגם ההמנים של כל הזמנים שהם פוגעים בנו בארס שנאתם, וביחוד בזמן המעבר הזה, הם תופסים את הצד החלש לפי שהוא הצד הפומבי והידוע. אבל דוקא על ידי מזעזעינו אלה נבא לחוש שיש לנו נפש כללית בלתי ידועה, נפש אומתית גדולה אשר אנחנו הסחנו את דעתנו ממנה, והיא מלאה עצמה ויש בה כח להעמידנו על רגלינו, לחדש את חיינו כימי עולם ולעמוד גם כן נגד כל מיני העמלקים החפצים כל כך לזנב את נחשלינו⁵.

והיהדות הטמירה הבלתי נודעת גם לנו לעצמנו, זאת הנשמה הגדולה של האומה הגדולה הנושאת את סבל העולם ואת אור העולם בתוכה, היא תודע לנו בימים הגדולים הללו, ומהמקום הבלתי ידוע שבנפש האומה, תבא לנו הברכה של "לך כנוס את כל היהודים", ואנו צריכים להוקיר מאד בימי הפורים הללו עד ימי הפורים הבאים עלינו לטובה לדורות את האוצר הגדול והטמיר הזה ששם מונח הוא אשרינו ועושר חיינו, וסגולת עם אחד שלנו תנצח את כל הצד של המפוזר

2 מתפילת מוסף למועדים. 3 שמואל'א טו כט.
4 שמואל'א ד' כג, דה'רא' יז כא. 5 ע"פ דברים כה יח.

והמפורד שלנו. ומתוך כל הגואלים, הפודים והאוהבים, ומתוך כל המשעבדים המוכרים והשונאים, מתוך כל מועצותיהם השונות, יושב בשמים ישחק, להעמיד לנו אור ישועה וגאולת עולמים, ומתוך המעמד של "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", תבא הכרה עליונה למצא את היהודי הבלתי ידוע שבתוכנו, ואח אל אח יתודע, ויד ליד תנתן, וקול גדול ישמע: קומו ונעלה ציון אל בית אלקינו⁶, וכבימי מור והדס יאמר גם היום: ישנו עם אחד מאוגד וגבוש, עומד בחסנו, לבנות את כל הריסותיו מאוצרו הפנימי הסמוי מן העין אשר בו גנוזה היא הברכה של "לך כנוס את כל היהודים". ו"מחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", ונאמר לחיים, לחיים, ולחיים טובים "ולשלום" לכל ישראל, ואמרו אמן.

6 ירמיה לא ה. ביכורים פרק ג משנה ב.

1 הגדה. 2 ע"פ שירהשירים ב יז, ד ו.

3 ע"פ שמות כד י. 4 ע"פ זכריה ט יד.